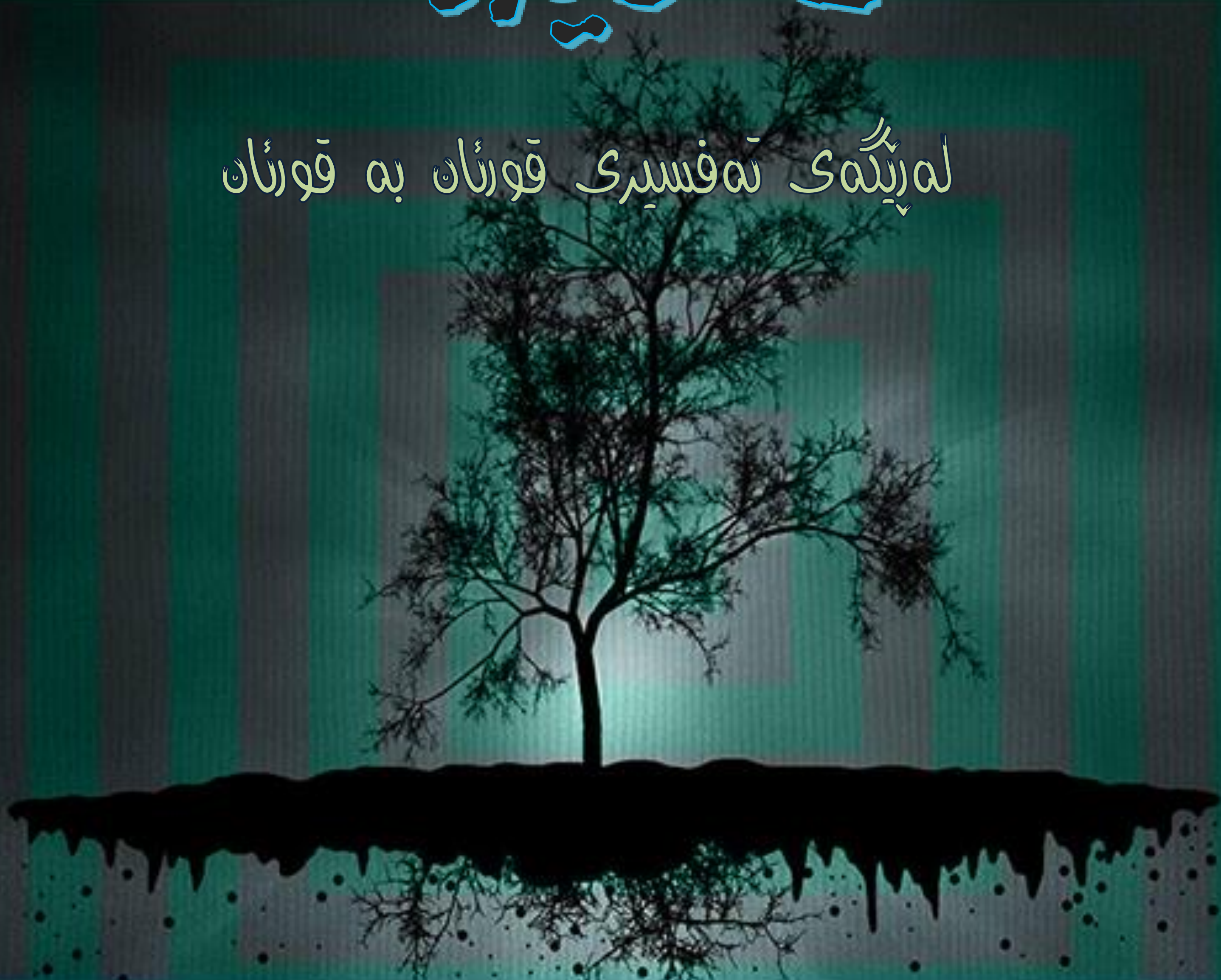
عەقیدە

لەڕێگەی تەفسیری قورئان بە قورئان

١٤٤٠هـ /٢٠١٩ز

نوسینی

لێکۆڵەر ئەبی عبداللە کوردستانی

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی:

الحمد لله وله الحمد فی الأولی وفی الآخره. بەپێویستم زانی کورتەیەکی پووخت لەسەر عقیدەو ئیمان لەڕێگەی تفسیری قورئان بەقورئان بنوسم لەگەڵ بەکارهێنانی فەرموودەکانی صحیح مسلم و بخاری. لەم زەمەنە زۆرینە وەک خۆی لەعقیدە نەگەیشتوون، ئنجا تێنەگەیشتن لەواتای عقیدە و ئیمان گەورەترین خەسارەتمەندییە بۆ مرۆڤ، چونکە تەنها یەك عقیدەمان هەیە ئەویش ئەهل السنه والجماعەیە. بناغەی تێگەیشتن لەعقیدە زۆر ئاسانتر و ڕونترە لە ماسئلی فیقهی تر چونکە عقیدە بەڵگەی یەکلاکەرەوەی قورئان و سونەی لەسەرە و بڕاوەتەوە وەک (ولایشرکوا فی حکمه) یان (من مات لایشرك بالله شیئا دخل الجنه)، بەڵام لەمسائیلی فیقهی دەیان کتێب و چەندان مەزهەب دروست بووینە هەریەکەو بەجورێک دایڕشتووە بەپێی فەهمی خۆی. بەڵام هەرچوار مەزهەبەکە کۆکن لەسەر مسائیلی عقیدە بەڵام جیاواز لەبارەی نوێژ و ڕۆژ و دەست نوێژەوە ئەم سێ بنچینەیی باسی دەکەم گەر لێی سەلامەت بیت براوەی گەرنا (خسر الدنیا والآخرەیی والعیاذ بالله).

داواکارم لە الله تعالی بمانخاتە سەر ڕێگای ڕاست

والحمد لله رب العالمین...

عقيده

بەناوی الله عز وجل

الحمد الله الذی خلق السموات والأرض فی ستە أيام ثم آستوی على العرش الذي لا إله إلا هو هو الله الواحد القهار.

بەشی یەکەم: تۆ کێیت؟

لەسەرەتادا وەکو پێشەکیەکی بچووك یەکێك لە پایە هەرە گرنگ و هەستیار و گەورەکانی دینەوە تێگەیشتنی دینە ئەمیش (العقیدە) بیروباوەڕ لەسەروی گرنگییەکەیەوە کەچی لای زۆرینەی زۆری حەڵکی پشتگوێخراوە و وەلانراوە و نەزانراوە وە شتێکی بچووك و فرێدراوە بەداخەوە. لەوانەیە ئێستا لەزۆرینەی زۆری خەڵك بپرسی عقیدە مانایی چی هەیە یان ئەوەتا نازانێت یان پێناسەیەکی سادەی بۆ دەکات.

بەپوختی عقیدە وەکو پایەکانی بینایەك وایە یان دیواری خانو چەند گرنگە بۆ ڕاوەستانی خانوو ئەمەش ئاوایە، واتە گەر پایەو دیوارەکە توندو تۆڵ و پتەو بوو ئاواش خانوەکە یان بیناکە توند دەبێت و مقاومەی باران و گێژەڵوکە و بوومەلەرزە زیاتر دەگرێت. (وکذلك المؤمن) واتە ئیمانداریش ئاوایە تا عقیدەیەکی پتەو قورئان و سونەتی هەبێت زیاتر خۆڕاگرترە لە فیتنەو (ئیبتلاو مصیبتەکانی) زەمەن و دونیادا یان منداڵ بەرلەوەی قاچ یان پا بگرێت گرنگترین

شت بۆ پێیەکانیەتی گەر پێیەکانی توند و تۆڵ نەبن ناتوانێت بڕوات و چالاك بێت یان گەر بڕوات بەڕێوە بەردەوام توشی بەربوونەوە دێت. ئەمانە نموونەن تا زیاتر تێبگەن، واتە (عقیدە) بۆمان ئاوا گرنگە تاچەند باسی گرنگی بکەیت تەواو نابێت دواتر بۆتان ڕوون دەبێتەوە چۆنە.

یەکەم هەنگاو لەعقیدە ناسینی خۆمانە:

واتە من واباسی دەکەم بۆئەوەی سادەتر و چاکتربێت بإذن الله تعالى. ئێمە کێین؟! پرسیارە، لەوانەیە زۆرینە گاڵتەیان پێبێت لای هەمووان زانراوە مرۆڤین، بۆ؟! چونکە الله پێمان دەڵێت نەوەی (ئادەمین)، واتە لەنەوەی (جن) نین. بەڵام بۆچی دروست بووین، واتە ئەمەوێت ئەم خاڵە باس بکەم. بۆچی دروست بوین؟

قال الله تعالى: (وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون)

وقال الرحمن في أول سورة تباركة: (الذي خلق الموت والحياة ليبلوكم أيكم أحسن عملا)

ئەم دوو ئایەتە لەقورئاندا ئاماژەن بۆ (خلق) دروستکراو و دەتوانین لێرەوە ئامانجی دروست بوونمان بزانین و بزانین کێین. کەواتە هەموو کارێك ئامانجی هەیە گەر ئامانجت زانی کارەکە ئاسانتر دەبێت. لەئایەتی یەکەم کە زۆر باوە، الله پێمان دەفەرمووێت (ئێوە) لێرەدا گشتییە، وا (خلق جن و إنس). تەنیا بۆ پەرستن دروست بووین. هەروەها دیاریش کراوە بۆمان کێ بپەرستین کە دواتر دێینە سەر باسی (الله) یە.

ئامانجی دروستبوونمان زانی تەنیا بۆ (پەرستن). دواتر ڕوونتر دەبێتەوە بۆمان پێمان دەفەرمووێت واتە ئایەتی دووەم (الذي خلق الموت والحياة). ئاماژەیە بۆخۆی کەوا بۆچی مردن و ژیانی زیدوبوونەوەی دروستکردووە. بۆ؟

{ليبلوكم} تاوەکو هەڵمان سەگێنێت و بزانێت

{أيكم أحسن عملا} کاممان کردەووەمان چاك باش و ڕاسترە. لە ئایەتەکانی تر باسی کردووە ئەوانەی کردوەی چاك دەکەن چۆنە. قال الله تعالى: ((من عمل صالحا فلنفسه)).

کەواتە کارەچاکەکە تەنیا بۆخۆمانە و خۆمان سوودی لێدەبینین، {ومن أساء فعليها} ئەوانەی کاریان خراپە بۆخۆیانە نەهامەتی و قوڕ بەسەرییەکە وەك و قال الرحمن في كتاب الكريم: ((الذين آمنوا وعملوا الصالحات طوبى لهم وحسن مئاب))

ئێستا خۆمان ناسی و تەنانەت ئامانجی خۆشمان زانی. دوای ناسین ئامانجەکە دیاری دەکەین ئەمیش خواپەرستی (الله پەرستی)یە. واتە زۆر گرنگە بزانین کێ دەپەرستین و ئەوەی دەیپەرستین چییە و کێیە؟

بإذن الله تعالى لە بەشەکانی داهاتوودا زۆر بەوردی باسیان دەکەین. هەمووی لەڕێگەی کتاب الله و سنە نبينا صل الله عليه وسلم. بۆیە تکام وایە چۆن بەوردی بابەتی نیشانەکان دەخوێننەوە و گرنگی پێدەدەن زیاتر و زۆرتر گرنگی

بەم باسە هەستیارە بدەن. هەمیشە ئەم دووعایە بکەن، (اللهم إنی أسألك الهدی والتقی والمعافات والغنی)

یەکێکە لەدووعاکانی رسول الله صل الله علیه وسلم کە ئیمامی (مسلم) ڕیوایەتی کردووە.

بەشی دووەم: دۆزینەوەی ونبووەکان لەزەمەنی ونبووندا!

وەك بیرهێنانەوە لەبەشی پێشوودا كورتەیەك لە ناسینی خۆمان واتە ئامانج لە دروست بوونمان چیە و بۆچیە و دیاریکردنی ئامانج کە خۆی بینییەوە (پەرستن) ئەویش پەرستنی (الله)یە بەتها کەواتە لێرەدا تیشك ئەخەینە سەر ئامانجەکە کە (الله)یە. دەبێت بزانین (الله _خودا_ رب العالمین) کێیە واتە زۆر گرنگە ناسینی وەکو خۆیی. بإذن الله تعالی بەپێی ئایەت و بورهان وەڵام دەدەینەوە. لە سورەتی (طه) لە کۆتایی پەڕەی یەکەم و لەسەرەتای پەڕەی دووەم کاتێك (موسا) علیه السلام دەچێتە جانب (الطور) وادی المقدس وا دەزانێت ئاگرەکە لەچەندەها ئایەت باسەکەی هاتووە (الله) پێی دەفەرمووێت.

قال الرحمن فی کتاب الکریم: ((إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ ۖ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى)) (١٢)

واتە (مووسا) علیه السلام بۆ یەکەم جارە بۆیە (الله) وەسفی خۆی بۆ دەکات پێی دەڵێت من خوای تۆم.

دیقەت بدەن (مووسا) قسەی لەگەڵ (الله) کردووە دەبینن لەسەرەتادا (الله) خودی خۆی پێناساندووە دواتر لە ئایەتی دواتر جوان بۆی ڕووندەکاتەوە قال الله تعالی: ((إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي)) (١٤)

سەیربکەن ووردتر بۆی باسدەکات کە کێیە. پێی دەفەرمووێت ئەوە من (الله) خودا کە هیچ خودایەکی دی جگە لە من نییە و تەنیا منیش بپەرستن و بەس. کەواتە ئێمەش ئەم تعریفەی پڕعیزەتی خۆی وەردەگرین (لا إله إلا الله) ئەمە

گەورەترین تعریفە. ئنجا لە چەندەها ئایەت لەقورئان پێناسەی خودی خۆی دەکات. وەك، قال الله تعالى: ((يا أيها الناس أعبدوا ربكم الذي خلقكم والذين من قبلكم))

لەم ئایەتەشدا تەعریفی خۆی بۆخەڵك بەگشتی دەكات، ئەویش دەفەرمووێت ئێوە ئەوانی پێش ئێوەشی دروست كردووە، كەواتە خالقە. لەئایەتێکی تریشدا، قال الله: ((وهورب العرش العظيم ۞ رب العرش الكريم)) الله خاوەن عرشە کە گەورەترین دروستکراو (مخلوق)ە عرش، یان قال الله تعالى: ((الذي خلق سبع سموات طباق))

واتە ئامانجەکەمان خوای خاوەن حەوت چینی ئاسمانە. واتە لەدوای عەرش حەوت چینەکەی ئاسمان یان قال الله تعالى: ((الذي خلق لكم ما في الأرض جميعا))

بێگومان دەیان و سەدان ئایەت لەقورئاندا هەن بۆ ناسانین (تعريف)ی الله تعالى لەلایەن خۆیەوە بەڵام گرنگ حاڵی بوونە لەوەی ئامانجی گەورە و تاکی مرۆڤ یان خلق رب العرشە. بێگومان لە هەموو کارێك گەر ئامانجت لا ڕوون بوو ئەنجام دانی زۆر ئاسانترە وەك لەوەی ناڕوون بێت. منیش دەمەوێت خاڵ بەخاڵ و ورد بەشێوەیەکی جیاواز باسی عقیدە و ئیمانتان بۆ بکەم. زۆر گرنگە ناسینی الله تعالى بەم هەموو وەسفەی کە خودی خۆی تعریفی خۆی پێکردووە دەبینین لەکۆتایی زۆرینەی زۆری ئایەتەکان وەسفی خۆی دەکات، وەك (إن الله

غفور رحیم) یان (عزیز حکیم) یان (علیم و قدیر) یان (شدید العقاب) یان (عزیز ذوآنتقام) یان (واحد القهار).

لەبەشی داهاتوو وردتر باسی دەکەین کە ئێمە چی شتێکمان لەسەرە ولەسەر (اللە)ش چ شتێك.

بەشی سێیەم: ونبووەکانی ئەمڕۆ کێن؟!

الحمدلله الذي لم يتخذ ولدا ولم يكن له شريك في الملك. الحمدلله الذي هدانا للإسلام والإمان.

لەم بەشەدا دوای (خۆ ناسین و خودا ناسین)، دەبێت بچینە نێو ناوەڕۆکی باسەکە زۆر بەوردی و پوختی و سادەوە چونکە پێویستە گرنگە و زۆریش گرنگە لەسەرمان زانینیان. بۆیە بۆئەوەی شتەکان تێکەڵ نەبن و زانینیان ئاسان بێت دەیکەمە چەند قۆناغ و لقێك.

باسی یەکەم:

یەکەم فەرمان لەلایەن خودی (الله)وە بۆ ئێمە واتە بۆ خلق چییە و چی بوو هەر لە (ئادەم) تاوەکو خاتەم و هەر لە (جان) تاوەکو خاتمی جن، واتە بۆ ئینس و جن. یەکەم ووشە بەکار هاتبێت سیغەی ئەمرە ئەویش (عیبادات_پەرستن) لێرەدا چەند بەڵگەیەك دەخەینەڕوو بۆ ئەم باسە.

لە یەکەم هەنگاو دەگەڕێینەوە بۆ پێش خلق بوونمان بزانین چی شتێك کراوە و ئێمەش شاهیدیمان داوە. قال الله تعالى سوره (الأعراف): ((وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ))

الله لە نەوەکانی (ئادەم) واتە مرۆڤایەتی بەهەموو مانەوە ئەم کاتەوە لە نێو پشتی (ئادەم) دابووین بەر لە خلق وەعد و پەیمانی لە ئێمە وەرگرتووە و

شاهێدیشمان لەسەری داوە و وەعدەکەش ئەوەیە (الله) پێی وتووین، ئایا من خوا (الله)ی ئێوە نیم وتەنیا من نیم ئێمەش وتوومانە بەڵێ و ئنجا شاهیدیشمان داوە واتە ئێمە لەسەر توحید و عقیدەوە لەنێو پشتی (ئادەم) بووینە شاهید کە (الله) خودامانە. هەروەها وەك قال الله تعالی لە سورەتی البقرە لەسەرەتاکانەوە دەفەرموویت: ((یا أیها الناس أعبدوا ربکم))

بۆ هەموو خەڵك فەرمانکراوە تەنیا (الله) بپەرستین، بەگشتی بێ جیاوازی. هەروەها لەئایەتێکی دی کە زۆر باسکراوە. قال الله تعالی: ((وما خلقت الجن والإنس إلا لعبدون)) ئنجا زاناکان لە تفسیری ئەم ئایەتەدا دەڵێن {لیعبدون} واتە تەنها (الله) پەرستی واتە بەس الله بپەرستین ئەمەش فەرمانە .

هەروەها لەئایەتێکی تردا لە سورەتی البقرەدا هاتووە لەبارەی (بنی ئیسرائیل) وقال الرحمن: ((وإذ أخذنا الله میثق بني إسرائیل أن لاتعبدوا إلا الله)).

لەم ئایەتەدا بەڵێن وپەیمان وەرگیراوە لە نەوەکانی پێغەمبەر(یعقوب) علیه السلام (بنی ئیسرائیل) واتە نەوەکانی (یعقوب) بەڵێنەکەش فەرمانیان پێکراوە (الله) بپەرستن و بەس، لێرەش ئەم سیغە و ئەمرە دووبارەبووە و هەروەها لەسورەتی (الأنبیاء) یشدا، قال الله: ((إن هذه أمتکم أمة واحدا وأنا ربکم فاعبدون)).

لێرەشدا (الله) فەرمانمان پێ دەکات بیپەرستین، واتە (العبادات خالصن لله تعالی فاعبدون). هەروەها لەئایەتێکی تردا کە پێشتر باسمان کرد دوای ئەوەی (مووسا) دەچێتە لای خودا و دوای ناساندنی خۆی جل وعزفەرمان بە (مووسا)

علیه سلام دەکات بیپەرستێت، قال الله تعالی سورەتی (طه): ((إنني أنا الله لا إله إلا أنا فاعبدونی)).

کەواتە یەکەم فەرمان دوای ناساندن لەلایەن (الله)وە عزوجل فەرمان کردنە بە پەرستنی بەتەنها.

ئێستا بۆمان ڕونبووەوە دوای ناسین ئێمە ملتزمین. کەواتە وا فەرمان جێ بەجێبکەین بەپەرستنی (الله) تعالی. لەم بەشەدا تیشکم خستە سەر ئەو ئایەتانەی کە لەلایەن (الله)وە بەڕاستەوخۆ ئەمرمان پێکراوە بەعیبادات. دواتر دێینە سەر باسی پێغەمبەرانیش لعیبادات بزانین یەکەم ووشەی ئەوانیش چیبووە لەم بارەیەوە.

بەشی چوارەم: یەکخواپەرستی ئیمان.

تاکە ڕێگای ڕزگاربوون لەفیتنەی دەججالە. لەم بەشەدا دوو خاڵ باس ئەکەین بإذن الله تعالى.

خاڵی یەکەم: درێژەی بەشی سێیەم بەڵام ئەمجارە لە زمانی پێغەمبەرانەوە.

خاڵی دووەم: دوای عیبادات یەکەم دوورکەوتنەوە بۆمان.

<u>خاڵی یەکەم:درێژەی بەشی سێیەم بەڵام ئەم جارە لە زمانی پێغەمبەرانەوە.</u>

لە بەشی سێیەمدا باسی بەڵگەکانی قورئان لەیەکەم ئەمردا بۆمانکرا. لێرەدا دێمە سەرباسی هەمان ئەمر بەڵام لەزمانی پێغەمبەرانەوە. لەسەرەتادا گەورەترێن ڕەحمەت و بەخشندەیی الله لەگەڵ بنی (ئادەم) ئەوە بووە سەرەڕای وەرگرتنی عهد لێمان بەر لەدروست بوونمان وازی لێنەهێناوین بەڵکو پەیامی خۆی بۆمان لەڕێگەی پێغەمبەرانەوە بۆمان ناردوە. بۆنمونە قال الله تعالى لە سورەتی البقره: ((فإما يأتينكم مني هدى فمن تبع هداى فلا خوف عليهم ولاهم يحزنون))

بەڵێ ئەم هیدایەتەش لەڕێگای پێغەمبەران بۆمان هاتووە هەر لە (ئادەم) تاوەکو خاتەم الأنبياء سيد المرسلين الأمين (محمد) صل الله عليه وسلم. لێرەدا تیشك دەخەمە سەر یەکەم کار یان یەکەم ووشەی هەموو پێغەمبەران عليهم السلام چی بووە؟ بۆنمونە هەر لە (نووح)ەوە تا وەکو رسولی خۆمان.

وەڵام: قال الله تعالى (نووح) عليه سلام و (هوود) عليه سلام و (صالح) عليه سلام و (شعيب) عليه سلام و هەروەها (لووط) عليه سلام.

قال: ((يقوم أعبدوا الله مالكم من إله غيره))

واتە یەکەم بانگەواز (دەعوە) یان تایبەت بووە بەعقیدەوە ئەویش تەنها (الله) پەرستی بەتەنها، واتە ووشەی تەوحیدییەتە لەپەرستندا. هەروەها (ئیبراهیم) عليه سلام خليل الله.

ئنجا لە (صحیحین)دا هاتووە لە (ئیبن عباس)ەوە ڕەزاو ڕەحمەتی (الله)ی لێبێت کاتی وەفدی (ڕەبیعە) یان (قیس) دێن بۆلای پێغەمبەرەوە صل الله عليه وسلم یەکەم ئەمر بکە پێی دەڵێت: (ألإمان بالله وحده)، هەروەها لە قۆناغی (مەککی)دا هەموو دەعوەکەی لەم ووشەدا بوو (لا اله الا الله) واتە یەکخواپەرستی بەتەنها لە کۆڵانەکان خەڵکی بانگ دەکرد، ئەی خەڵکینە بڵێن (لا اله الا الله) براوەن. کەواتە ئێمەش ملزمکراوین یەکەم هەنگاو دوای ئیمان هێنان عقیدە و ئیمانێکی پاك و یەکخواپەرستیمان هەبێت گەرنا هەرچەندە عیبادات بکەین دەبێتە تۆزی بابردوو {هباء منثورا} دواتر باسیان دەکەین.

ثبات دەکەیتەوە خوداکانی تر باطلن و تەنها الله هەیە و شایستەی پەرستن بێت بەحەق. واتە ئاگاداربن ئەمە حەقی (الله). بۆیە دەبێت بڵێین (لامعبود بحق إلا الله)، واتە هیچ پەرستراوێکی بەحەق نییە جگە لە (الله).

بابزانین چۆن حەق لەفەرموودە عیلمیان پێ هەبوو، ئەوانە صادق بوون واتە ڕاستگۆ بۆیە لەگەڵ هەر فیتنە و تاقیکرنەوەیەکی سەخت هەڵدەگەڕێنەوە و واز

دێنن. یان لەم فەرمووددەدا هاتووه حدیث (أبي هريرة) قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (أشهد ألا إله إلا الله وأني رسول الله، لا يلقى الله بهما عبد غير شاك فيهما إلا دخل الجنة).

سەیر بکەن واته شەهادەت به یەقینەوه بهێنێت و ئیمان کامڵ نابێت تا بەیەقینەوه نەبێت وەك قال الله تعالى: (وأعبد ربك حتى يأتيك اليقين)

سێیەم: (القبول): واته قبوڵی بکەیت ئەم وشه چۆن که بلێت هیچ وشەیان لێکرایه لایان زۆر سەخت و قورس و گرانبوو، چۆن؟

قال الله فى كتاب الكريم سورة (القصص): ((وَمَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ)) (٣٦)

واته هەرگیز باو و باپیرانمان شتێکی وایان نەوتووه و گوێشمان لێیان نەبووه.

یان قال الله تعالى: ((إنهم إذا قيل لهم لا إله إلا الله يستكبرون))

واته زۆر کیبر و زلەبوون ئەیان ووت: ((أئنا لتاركوا آلهتنا لشاعر مجنون)). بەم لەفزه یەعنی ئێمه وازلە خواکانمان بێنین بۆ شاعیرێکی شێت. حاشا له مقامی

یان ئەیان ووت قال الله تعالى: ((أجعل الآلهة إلها واحدا))

واته بەسەر سوورمانەوه دەیانووت ئێمه تەنها یەك خواپەرست بین واته قبووڵیان نەبوو بلێن (لا إله إلا الله). بۆیە قال الله تعالى: ((خسر الدنيا والآخرة)).

بەڵێ زۆر گرنگه ئێمه شارەزابین لەم عقیدەیه چونکه ئەم بناغەیه ئەگەر نەتبێت دەڕووخێیت.

بەشی پێنجەم

لەم بەشە پوختەی سەرجەم بەشەکانی پێشووترکورتدەکەمەوە بۆ تەنها یەک وشە، ئەویش (لا إله إلا الله) واتە هەموو مەبەستی چوار بەشەکەی پێشووتر دەرئەنجامەکەی ئەم وشەیەی لێدەردەچێت. کەواتە دەبێت ئێمەش زۆر بەوردی لەسەری بدوێین و بزانین گرنگیەکەی چییە، ئنجا ماناکەی و پاشان مەرجەکانی. لەسەرەتادا ئێمە پێناسەی دەکەین چونکە لە هەموو وشە و بابەتێك پێناسەیەك هەیە. ئەم وشەیە لە دوو بەش پێکدێت...

یەکەم: واتە لا إله....

لێرەدا (الله) تعالى پێمان دەڵێت هیچ خودایەك نییە واتە خالق تەنها یەکە و بێ شرك و پێشگر و پاشگرێک. دواتر باسی (إله)كان دەكەین کە چەند جۆرێك بۆ نمونە، هەیە دار دەپەرستێت هەیە کەسێك دەپەرستێت هەیە ڕۆژ ئا بەمشێوە تا دوایی. بۆیە لەسەرەتاکەی نفی دەکەیت لەهەموو خودایەك.

دووەم: إلا الله....

لێرەدا تەئکید و ئیثبات دەکەیتەوە خوداکانی تر باطلن و نین و تەنها (الله) هەیە و شایستەی پەرستن بێت بەحەق. واتە ئاگاداربن ئەمە حەقی (الله)، بۆیە دەبێت بڵێین (لامعبود بحق إلا الله)، واتە هیچ پەرستراوێکی بەحەق نییە جگە لە (الله).

با بزانین چۆن حەق، لە فەرموودەیەک کە لە (صحیحین)دا هاتووە و چەندان پێشەوای تر ڕیوایەتیان کردووە. کاتێك (معاذ بن الجبل) رضی الله عنه لە دوای پێغەمبەر سواردەبێت صل الله علیه وسلم، پێی دەفەرمووێت ئەی (معاذی کوری جبل) ئەویش دەڵێت: لەخزمەتتام ئەی رسول الله سێ جار ئاوا بانگی دەکات ئنجا پێی دەڵێت، ئایا دەزانی حەق یان مافی (الله) چییە بەسەر بەندەکانی ئەویش دەڵێت (الله) و رسولەکەی زاناترن. دەفەرمووێت حەقی (الله) بەسەربەندەکانی ئەوەیە بیپەرستن و (شرک) هاوبەشی بۆ بڕیار نەدەن. دواتر دەڵێت حەقی بەندەکانیش بەسەریەوە ئەوەیە کەوا نایانکاتە ناو ئاگرەوە.

لەم فەرموودەیەدا (حق الله علی العباد) دیاریکراوە. بۆیە پەرستنی تەنها و یەکخواپەرستی حەقێکە تایبەت بەخۆیەتی. بۆیە دەبینین ئەم وشە دەبێتە بناغەی دین و ئیمان، (لا إله الا الله) واتە عقیدە و ئیمان. لەکورترین پێناسەدا. ئێمە لەچەندەها فەرموودەی ڕاست و دروست خوێندومانەتەوە کەوا لەکۆتاییدا واتە ئەهلی ئاگر کە (الله) دەریان دەهێنێت. کە لە (مسلم) و (بخاری)دا بەچەند شێوەیەکی جیاوازەوە هاتوون. بۆنمونە، (یخرج من النار من قال لا اله الا الله و فی قلبه مثقال ذرة من الإمان یان شعیر یان حبه من الامان).

کەواتە مەرجە ئەوانەی کە دەردەهێنرێن واتە (خلد)نین وتبێیتیان (لا اله الا الله). بۆیە دەبینین ئەم وشە گەلێک گەورەیە، بەڵام بۆ زانیاریتان لە هەرشوێنێك لە نوسین یان لە هەرکاتێک هات بەڵام واتە بەربەست یان مەرجت

دێتە پێش. لێرەدا زاناکان چەندەها مەرجیان داناوە بۆ (لا إله إلا الله) کە هەندێک حەوتیان داناوە هەندێک دەیان داناوە.

لەصحیح (بخاری)دا هاتووە لە کتاب (العلم). ئیمام ئەبو هریرە رضی الله عنه دەپرسێت لە پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم، ئەی رسول الله کێ دڵخۆشترین یان خۆشبەخترین کەسە (یوم القیامه) لە ڕۆژی دواییدا. ئەویش دەفەرمووێت چاوەڕێم نەدەکرد جگە لە تۆکەسی تر ئەم پرسیارەم لێبکات بەهۆی سوور بوونت لەفێربوونی فەرمووده. دەفەرمووێت (أسعد الناس) یەکێکە، (من قال لا إله إلا الله صادقا من قلبه). واتە ڕاستگۆ بێت لەدڵیەوە. ئەمەشیان یەکێکە لە مەرجەکانی (لا إله إلا الله) دواتر بە وردی دێینە سەرباسکردنی.

بەشی شەشەم

لەم بەشەدا باسی ئەو مەرجانە دەکەم لەسەر مانایی (لا إله إلا الله). کە پێویستە لەسەر هەموو ئیماندارێک بیزانێت ئەم مەرجانەش وەک بناغە وان بۆ ناسینی ئەم مانایە. وەک زانرا کەوا (لا إله إلا الله) پەیامی هەموو پێغەمبەران بووە عليهم السلام. بەڵام دەبینین لای زۆرینەی موسڵمانان زۆر وەلانراوە و فەرامۆشکراوە. مەرجەکانیش بەکورتی تەنیا بۆ بیرهێنانەوە و زانین لای هەندێک.

یەکەم: (العلم): یەکەم مەرج دانرابێت بۆی زانست و زانیاری بەم وشە یان کلیمەیە، وەك لەفەرموودەیەکدا هاتووە {العلم نور} (أربعين نووى). واتە گەر زانیاریت نەبێت نازانیت، (لامعبود) واتە هیچ پەرستراوێک نییە و نابێت "بحق" واتە بەحقی خۆی کەچی (إلا الله) جگە لەخوای گەورە هەموو باتڵە. وەک، قال الله تعالى في كتاب العزيز: (فاعلم أنه لا إله إلا الله).

کەواتە گەر عیلمت نەبێت لەوانەیە شەریکی بۆ بڕیاربدەی یان وەکو خۆی نایناسی یان ناپەرستی. یان قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (من مات وهو يعلم أنه لا إله إلا الله دخل الجنة).

واتە هەرکەسێک بمرێت و بشزانێت (لا اله الا الله) واتە جگە لە (الله) هەموو باتڵن ئەوا دەچێتە بەهەشت.

دووەم: (اليقين): زۆر گرنگە بەیەقینەوە (الله) بپەرستی یان خواپەرستی بکەیت، چۆن؟

قال الله تعالى: ((إنما نطعمكم لوجه الله لانريد منكم جزاء ولا شكورا)). بۆچی پێویستیان پێ نییە چونکە یەقینیان هەیە کە دەڵێن (إن اجرى إلا على الله) واتە یەقینیان بەپاداشت هەیە لەلایەن (الله)وە یان قال الله تعالى سورة (الحج):
((وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ۖ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ ۖ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ)) (١١)

موفسیران وەك (امامی طبري) لەتفسیری (على حرف)دا دەڵێن واتە (گوومان یان شک). واتە یەقینیان لادروست نەبووە بەم عیباداتە، بۆچی؟ چونکە نە (عیلم)یان پێ هەبوو و نە (صادق) بوون واتە ڕاستگۆ. بۆیە لەگەڵ هەر فیتنە و تاقیکرنەوەیەکی سەخت هەڵدەگەڕێنەوە و واز دەهێنن. یان لەم فەرموودەیەدا هاتووە، حديث أبي هريرة قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (أشهد ألا إله إلا الله وأني رسول الله، لا يلقى الله بهما عبد غير شاك فيهما إلا دخل الجنة)

سەیربکەن واتە شهادەت بە یەقینەوە بهێنێت و ئیمان کامڵ نابێت تا بەیەقینەوە نەبێت، وەک قال الله تعالى: ((وأعبد ربک حتى یاتیک اليقين))

سێیەم: (القبول): واتە قبوڵی بکەیت ئەم وشە چۆن کە بڵێیت هیچ پەرستراوێک نییە بەحەق شایستەی پەرستن بێت جگە لە (الله).

دەبینین موشرکین و گەلانی پێشوو کاتێک داوای ئەم وشەیان لێکرایە لایان زۆر سەخت و قورس و گران بوو، چۆن؟ دەیان ووت، قال الله في كتاب الكريم سورة (القصص): ((وَمَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ)) (٣٦)

واتە هەرگیز باو و باپیرانمان شتێکی وایان نەوتووە و گوێشمان لێیان نەبووە.

یان قال الله تعالی: ((إنهم إذا قيل لهم لا إله إلا الله يستكبرون)

واتە زۆر کیبرو زلەبوون دەیان ووت: (أئنا لتاركو آلهتنا لشاعر مجنون). بەم لەفزە یەعنی ئێمە واز لە خواکانمان بهێنین بۆ شاعیرێکی شێت، حاشا لە مقامی. یان دەیان ووت، قال الله تعالی: ((أجعل الآلهة إلها واحدا))

واتە بە سەر سوورمانەوە دەیان ووت ئێمە تەنها یەکخواپەرست بین واتە قبووڵیان نەبوو بڵێن (لا إله إلا الله). بۆیە قال الله تعالی: ((خسر الدنيا والآخرة))

بەڵێ زۆر گرنگە ئێمە شارەزابین لەم عقیدەیە چونکە بناغەیە ئەگەر نەتبێت دەڕوخێیت.

بەشی حەوتەم: کلیلی چوونە بەهەشت.

ئەم بەشەش تەواوکەری بەشی پێشووە لە بەشی پێشوو سێ مەرجمان باسکرد لە مەرجەکانی (لا إله إلا الله)، واتە کلیلی چونە بەهەشت...

چوارەم: (آنقیاد): مەرجی چوارەم کەوا دانراوە بۆ ئەم ووشە. بەعملی، واتە (آنقیاد لە بالطاعة) واتە عیبادەت بۆی هەبێت بۆنمونە قال الله تعالى: ((ومن يسلم وجهه لله وهو محسن فقد آستمسک بالعروة الوثقى))

واتە دەست گرتوو بەم ئەسبابی ئیمانە و هەروەها دوای خۆ تەسلیم کردن بۆ (الله) جل وعز و دوایی ئینجا ئەسبابی بگرێتە بەر.

پێنجەم: ڕاستگۆبێت (الصدق): واتە لەگەڵ وتنی ئەم وشەیەت ڕاستگۆ دەرچێت چونکە قال الله تعالى فی کتاب الكريم: ((يقولون بأفواههم ماليس فی قلوبهم))

واتە بەدەم و قسە شتێك دەڵێن بەڵام لە دڵەوە وانین. یان قال الله تعالى: ((يقولون بألسنتهم ماليس فی قلوبهم))

یان قال الله تعالى: ((آحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ۝ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ))

سەیربکەن واتە وازمان لێناهێنرێت کەوا بەدەم بڵێن (آمنا) نەخێر الله بەهەموو ڕێگایەک تاقیمان دەکاتەوە بۆچی؟

تاوەکو ڕاستگۆیمان دەربکەوێت والله المثل الآعلی، واتە چۆن بڵێین شتێك لەبێژینگ بدرێت چی تێدا دەمێنێتەوە ئێمەش ئاواین واتە دەبێت ئیماندار بە عەمەلی بیسەلمێنێت کەوا ڕاستگۆیە لەگەڵ ئەم وشە. ئنجا رسول الله دەفەرمووێت ئەی (معاذ) هەریەك ووتی (اشهد ان لا اله الا الله وان محمد رسول الله)، بەڕاستگۆیی لەدڵیەوەبێت دەچێتە بەهەشتەوە.

شەشەم: (الإخلاص): یەکێکە لەهەرە مەرجە گرنگەکان واتە بە تایبەت ئەم عیباداتە بۆ الله تعالی بێت. خوای گەورە لە قورئان لە چەندەها ئایەت تەئکید لەم عیباداتە دەکاتەوە بە ئیخلاصیەتەوە و لەم ڕۆژگارەدا خەڵکێکی زۆر لەم خاڵە تێکەتووە، بۆچی؟

چونکە عیباداتەکەی تەنها و تەنها بۆ اللهتعالی نییە. قال الله تعالی: ((ألا لله الدين الخالص)) وقال: ((قل الله أعبد مخلصاً له ديني))

بەڵێ ئیخلاصیەت واتە پەرستن و عیبادات بێ هیچ شرك و تەوسلێك. هەروەها پەرستن لە هەموو لایەنێك چۆن پەرستنی (الله) تاوەکو دوعا و پاڕانەوەکان و هەموو شتێک تایبەت بەعیبادات لە قوربانی و سەربڕینەکانی تایبەت بەعیبادات دوور لە هاناو هاوار بردن بۆ شێخ و قەبر و فڵان ئەوەتا ڕاستەوخۆ لە قورئان فەرمانمان پێ دەکات.

حەوتەم: (المحبة):خۆشەویستیت بۆی، قال الله تعالی: ((قل إن كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله))

کەواتە مەرجی خۆشویستنی (اللە) شوێن کەوتنی ئەم بەرنامە و ڕێبازەیە کە بۆی ناردووین کە ئیسلامە و خۆشویستنی رسولەکەی و شوێن کەوتنیەتی.
هەروەها لە فەرموودەی (صحیح)دا هاتووە، عن أنس قال : قال رسول اللە صلی اللە علیه وسلم : ((لا یؤمن أحدکم حتی أکون أحب إلیه من ولده ووالده والناس أجمعین)).

واتە باوەڕ و ئیمانی هیچ کەسێك تەواو نییە و نابێت هەتاوەکو منی خۆش تر نەوێت لەدایک و باوك و هەموو کەسێك.

وەك لەکاتی خوێندنەوەی فەرموودەکان دەبینین زۆرجار هاوەڵان ووتویان (بأبی انت وامی) یان (فیداك). ئەگەر بێتو لەگەڵ هەر مەرجێك باسی بکەین چەندەها بەشی دەوێت بەڵام ئەوە تەنها بۆ زانین و بیرخستنەوەیە. دڵنیاش بن مەرج و کلیلی چوونە بەهەشت ئەمەیە.

بەشی هەشتەم

لەم بەشەدا بە پووختی و کورتی باسی ئەوە دەکەین گەر یەکێك بڵێت (لا إله إلا الله) دەچێتە بەهەشت یان ئەم مەرجانە دەبێت تێیدابێت. چەندین فەرموودە هەر لە (صحيحين) و لە (مسند) و (مصنف)ەکانیش داهاتووە ئەگەر یەکێك بڵێت (لا إله إلا الله) دەچێتە بەهەشت وەك ئەم فەرموودانانە،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَلَّا يَسْأَلَنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلَ مِنْكَ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصَةً مِنْ قِبَلِ نَفْسِهِ).

مسند امام (أحمد)، حديث صحيح

أَبِي هُرَيْرَةَ ، أَنَّهُ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَاذَا رَدَّ إِلَيْكَ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ فِي الشَّفَاعَةِ؟ قَالَ : (لَقَدْ ظَنَنْتُ لَتَكُونَنَّ أَوَّلَ مَنْ سَأَلَنِي مِمَّا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْعِلْمِ، شَفَاعَتِي لِمَنْ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا، يُصَدِّقُ قَلْبُهُ لِسَانَهُ، وَلِسَانُهُ قَلْبَهُ).

صحيح (مسلم) كتاب إمان.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): (عَمِّ، قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، كَلِمَةً أَشْهَدُ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللَّهِ).

صحيح (بخارى)

عن عِتْبَانَ بنِ مالكٍ رضي اللَّه عنه (فَإِنَّ اللَّه قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهِ اللَّهِ)

لەم فەرموودانەدا کە لەچەند ئیمامێکەوە و بەچەند شێوەیەکی جیاواز هاتوون باس لە گرنگی (لا إله إلا الله) دەکاتن. بەڵام ئەوەی گرنگ بێت بۆتان ڕوونبکەمەوە یان وەك بیرهێنانەوەیەك ئەوەیە لەهەموو ئەم فەرموودە (محكم)انەی لەسەر ئەم ووشە هاتوون لەکۆتاییدا واتە لەکۆتا خاڵی فەرموودەکەدا مەرج دانراوە. وەك لەیەکەم فەرموودەدا مەرجە ئەوەی دەڵێت من قال: (لا إله إلا الله "خالصا")

واتە یەکێکە لەمەرجە گرنگەکان کەوا تەنیا و تەنیا قولن (قسە) و عملن (کردگار) بیسەلمێنێت بۆ (الله) تعالى یە و لە دووەم بەهەمان شێوە کەوا لەدڵەوە ڕاستگۆ بێت. هەروەها زارەکی نییە، هەریەك بڵێت (لا إله إلا الله) بچێتە بەهەشت، نەخێر هەرگیز ناچێتە بەهەشت گەر ئەم مەرجانەی تێدانەبێت کەباسکراون، والله أعلم.

یان لەفەرمودەی (عتبان بن مالك) کە دوور و درێژە من تەنیا ئەم بەشەم لێ دەرهێناوە. لێرەدا رسول الله صل الله عليه وسلم دەڵێت، جەهەنەم حەرام کراوە لەو کەسەی بڵێت (لا إله إلا الله)، بەڵام ئامانجی ڕەزامەندی (الله) تعالى بێت و دوور لە نیفاق بێت، چونکە ئەم فەرموودە لەکاتێکدا بوو کە هاوەڵەکان ووتیان

(مالک بن دخشن) مونافقه. ئەویش پێی فەرموون (ألا ترون يقول لا إله الا الله) واته ئايا نابينن كەوا دەڵێت (لا إله الا الله)، بۆ؟

چونكە مونافقەكان دەيانووت: (أشهد أنک لرسول الله). هەروەها (الله) تعالى لە سورەتى (المنافقون) ئايەتى يەكەم وەڵامى دانەوە و فەرمووى، قال تعالى: ((إذا جاءك المنافقون قالو نشهد إنك لرسول الله والله يعلم إنك لرسول الله والله يشهد إن المنافقين لكاذبون))

كەواتە دەبينين مونافق دەڵێت (أشهد أن لا اله الا الله وان محمد رسول الله) بەڵام خواى تعالى پێيانى فەرمووە درۆ دەكەن، بۆچى؟

چونكە عمل (كردگار) يان پێنييە بەحەقيەتى و قولن (بەقسە) وا دەڵێن بەڵام لە عمل (كردەوە) دا پێچەوانەن و ڕاستگۆ نين لەگەڵ ئەم ووشەيەدا و محبەتيشيان نييە چونكە ئەگەر خۆشەويستيان بۆ ئەم شهادەتە هەبێت وايان نەدەكرد. بۆيە ووتنى (لا اله الا الله) تەنيا قول بێت واتە بەقسە بەڵام عمل (كردەوە)ت پێى نەكردبێت. نەخێر، هەرگيز سوودت پێناگات.

لەكۆتاييدا تاكە بەڵگە يان حوججەى مرۆڤ لەقيامەت ئەم ووشەيەيە بەهەموو مەرجەكانيەوە وەك لەم فەرموودە.

صحيح (مسلم)، كتاب إمان.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): (يَا عَمِّ، قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، كَلِمَةً أَشْهَدُ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللَّهِ).

لێرەدا رسول الله به مامی (ئەبوتاڵیب) دەڵێت تەنیا بڵێ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) تاوەکو ببێتە شاهێد و بەڵگە و حوججەیەک بۆت لای (الله).

بەشی نۆیەم: ئەو باسەی کەوا وەلانراوە!!

دوای چەندان بەش لە باسکردنی یەکەم فەرمانی (الله) تعالی کەوا تەنها یەکخواپەرستی (لا إله إله الله)بوو. لێرەوە هەندێك شت باسدەکەین کە پێویستە لەسەر تاك بەتاکی موسڵمان بیزانن و گرنگی پێبدەن چونکە مەرجن بۆ پاراستنی ئیمان و عقیدە. بەم ئایەتانە دەست پێ دەکەین، قال الله تعالى في كتاب الكريم: ((ولقد بعثنا في كل أمة رسولا أن آعبدوا الله وآجتنبوا الطاغوت))

ئەم ئایەتە دیسانەوە بەڵگەیی یەکەم فەرمانە کەوا تەنها خوداپەرست بین {أن آعبدوالله} ئەم بەشەمان باسکرد، ئێستا پێویستە بەشی دووەم بزانین ئەویش، {وآجتنبوا الطاغوت}

ئەو شتە چییە کەوا (الله) لە زمانی هەموو پێغەمبەرانەوە عليهم السلام گەلانی لێ ئاگادار کردووەتەوە دوور بکەونەوە لێی بە ئێمەشەوە.

{طاغوت} هەریەك لە موفەسیرانی ئیسلام هەر ئیمام (إبن كثير) و (امام طبرى) و (امام قرطبى) و (امام البغوي). {وآجتنبوا الطاغوت} واتە دووركەوتنەوە لە هەرشتێک جگە لە (الله) بپەرسترێت. وەك شیطان و مرۆڤ و صنم (بت)، کۆتاییان پێهێنا.

ئەم وشەیە پێچەوانەی (لا اله الا الله)یە واتە دژیەکن و من بۆئەوەی روونتر تێبگەن و ئاسان تربێت لەم وشەیە مانای (لا اله الا الله) بزانە، ئنجا پێچەوانەی بکەیتەوە دژەبێت واتە (طاغوت) بڕیاردانی خوایەکی تر بەمەش {لامعبود بحق

إلا الله} نامێنێت دەیکاتە شتێکی تر. {طاغوت}واتە زێدەڕەوو لەسنوور دەرچوون چی سنورێك {حدود الله}. وقال الله تعالى: ((ومن يتعد حدود الله فأولئک هم الظالمون))

یەکەم: سنوربەزێن (طاغوت)

یەکەم سنوور بەزێن (شیطان) بوو علیه من الله لعنة سنووری بەزاند، چۆن؟

قال الله تعالى: ((أبى وأستكبر وكان من الكافرين)) کەواتە لەخۆبایی بوون و کیبر وا دەکات سنوور بەزێن بێت، هەروەها نمونەی (فیرعون)مان هەیە کەوا لەچەندان ئایەت لە قورئان باسکراوە، قال الله تعالى فی کتاب العزیز: (إنه طغى) بۆچی؟

چونکە ووتی قال الله تعالى: ((أنا ربكم الأعلى)) سەیربکەن سنووری بەزاند کە بۆیی دانرابوو لە ڕێگا دەرچوو. سنووری بەندە واتە مرۆڤ ئێمە بەندەین دەبێ ملکەچی پەرستن بین کەوا پەرستراوە (الله)یە یان لە بارەی ئەم وشە (طاغوت) لە ئایەتێکی تر لە سورەتی (البقره) قال الله تعالى: ((فمن يكفر بالطاغوت ويؤمن بالله))

موفسیران واتە (ابن کسیر) و (امام طبری) زۆرینە کۆکن لەسەرئەوەی کەوا دوورکەوتنەوە لە (طاغوت) واتە دورکەوتنەوە لەوانەی سنووریان بەزاندووە وەك (شیطان) و مرۆڤی لە سنوور دەرچوو و بەشی دووەمیش بەڕاست دانان یان تصدیق کردنی (لا إله الا الله)یە. بۆیە مەرجە ئیماندار بەرائەت لەمانە بکات

لەڕێبازی (شیطان) ڕێبازی (شیطان)یش هەموو ڕێگایەکە جگەلە ڕێگای ڕاست نەبێت کە لە (میسر) دەڵێت، قال الله تعالى في كتاب العزيز: ((ونادى فرعون في قومه قال ياقوم أليس لي ملك مصر وهذه الأنهر تجرى من تحتى أفلا تبصرون)) [الزخزف] دەسەڵاتی خۆیی عەرزی گەلەکەی کرد وای دەرەخست خاوەنی هەمووشتێکە بەوەی کە سەرۆکی ووڵاتە وڵات بەدەست ئەوە بەمەش کیبر دەنوێنن سنور دەبەزێنن یان قال تعالى (القصص): ((وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي))

سەیری بکەن وای خستۆتە بەرچاوی گەلەکەی تەنیا ئەو خودایە بەسەر سووڕمانەوە دەڵێت نەمزانیوە جگە لە من خودایەکی تر هەبێت؟!

یان چی بەگەلەکەی دەوت، قال الله تعالى: ((ما أريكم إلا ما أرى وما أهديكم إلى سبيل الرشاد))

سەیری سنور بەزاندنی گەیشتە لووتکە!! بۆچی نموونەم لە (فیرعون) هێنایەوە چونکە لە قورئان زۆر باسکراوە و پەندێکی زۆر گەورەشە بوونە (طاغوت). یەکەم هۆکاریان ڕێگای سنوربەزاندن لەلایەن زاڵمان بوونی کۆیلە و خەڵکێکی ملکەچی زۆرە بۆ هەموو شتێك واتە دەستەڵاتی زۆر وا دەکات کیبر بنوێنێت و لەگەڵ سمع و طاعەی زۆری دەوروبەر و سەربازەکانی. دەگەڕێینەوە نموونەی فرعون، قال الله تعالى سورة (القصص): ((إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَائِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ)) (٤)

هەریەك لە موفەسرین (امام طبری) و (إبن كثير)، {علا في الأرض} دەڵێن جبار و زۆردار و ستەمکار و هەروەها {وجعل اهلها شيعا} واتە مەبەست (بنی ئیسرائیلە)، دەیکردە دوو تاقم، چۆن؟

{يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ} واتە کوڕەکانی سەر دەبڕی، بۆچی؟ لەبەر ترسی ئەوەی لە نەوەکانیان کەسانێک درووستبن ببنە ڕێگر و تۆڵەی لێبکەنەوە و {وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ} ئافرەت و کچەکانیشیان دەکردە خزمەتکار سەیری ئەم زاڵمە کە لە ئێستاشدا نمونەیان گەلێک زۆر دەرهەق بە ئەهلی ئیمان و موسڵمانان. کێ لەبەرامبەردا گوێڕایەڵی (فیرعون)ی دەکرد سەرەڕای زۆرداری ستەمکاری؟

قال الله تعالى (سوره الزخرف): ((فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ)) (٥٤)

بەڵێ دەبینن گەلەکەی گوێڕایەڵ بوون ملکەچبوون و کویلەبوون بۆیە ئەم گەلانە یان قەومانە لای خوای تعالى ((إنهم كانوا قوما فاسقين)). کەواتە ملکەچ بوون بۆ سنوور بەزێنەکان یان (طاغوتە)کان نیشانەی فسق و فجورە و نیشانەی نەویستنی حوکمی (الله)یە.

دووەم: سەربازی سنوور بەزێنەکان (جنود الطاغوت)

ئایا (فیرعون) بەتەنها دەیتوانی ئەم هەموو ستەمە بکات یان ئەم هەموو منداڵەسەربڕێت یان ئەم هەموو خەڵکە بگرێت. نەخێر، هەرگیز نەیدەتوانی بەڵکو (فیرعون) تەنها فەرمانی دەکرد سەربازەکانی جێبەجێیان دەکرد. لەشەرع

واته دين حوكمی هەردوكيان يەكە و لەيەك جێگان كە دۆزەخە بەبەڵگەی ئەم ئايەتە، قال الله (غافر): ((وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ)) (٤٦)

واته لەڕۆژی قيامەت (فيرعون) و آل (دارودەستە)كەی پێكەوە دەخرێنە يەک جێگا و يەک سزای بەئێش و ئازار آل (دارودەستە)كەی فيرعون كێن؟

((إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ)) (٨) [القصص]

(فيرعون) خۆی ئنجا (هامان) كە وەزير واته ڕاوێژكار و تكبيركاری (فيرعون) بوو، جێبەجێكاری سەرەكی پلانەكانی (فيرعون) و فەرمانەكانی بوو چون؟

لەم ئايەتە جوانتر ڕوون دەبێتەوە، وقال الله تعالى سورة (غافر): ((وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَّعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ)) (٣٦)

لێرەدا دەبينين (فيرعون) دەڵێت وەزير و وەزير واته (هامان) ئەويش چی پێناكرێت بێ جنودە. كەواتە هەرسێكيان تەواوكەری يەكن، (فرعون) و (هامان) و (جنود). بۆيە هيچ عوزرێك بۆ سەربازيكردنی سنوربەزێنەكان واته (طاغوتە)كان نييە چونكە هەمان حوكمە.

كەواتە چی شتێك لەسەر ئەهلی ئيسلام و ئيمان پێويستە؟ نابێت بەهيچ شێوەيەك ملكەچی (فيرعون) و (هامان) بكرێت. واته سنور بەزێن سنوری كێ، سنوری (الله) تعالى كە ڕێگرييە لە حوكمی (الله) و ڕێگرييە لە موسڵمانان و

دژایەتی کردنیەتی بەهەموو ئەسباب و ڕێگا خفی و علەنیەکان، واتە ڕێگای ئاشکرا و نهێنیش.

بۆچی (مووسا) و (هارون) علیهما السلام نەچوونە ژێرباری حوکمی (فیرعون)ەوە؟ بۆچی بەنی ئیسرائیلی ئەو کات کە چەوساوەبوون کە موسڵمان بوون سەرەڕای ئەم هەموو کوشت و بڕینەی (فیرعون) کەچی نەچوونە ژێر حوکمی (فیرعون) بەڵکو کەوتنە شوێن (موسا) (هارون) علیهما السلام؟!!

بەشی دەیەم: سنور بەزێنەکان

لەم بەشەشدا درێژە بە ناساندنی سنور بەزێنەکان واتە (طاغوتەکان) دەکەین کەوا ڕۆژانە بەچاوی سەر زۆرینەیان دەبینین.

یەکەم: سنوربەزێن واتە {رأس الطواغيت} (شيطانە)

(شيطان) سەری هەموو گومڕاییەکە لەبەرئەوەی تاغوت هەوڵی إفسادی (خراپکردنی) خەڵك دەدات بۆیە یەکەم دووژمن و سنوربەزێن (شيطانە) کەوا بەڵێنیداوە زۆرینەی زۆری خەڵك گومڕا بکاتن. وەک لەم ئایەتانەدا، وقال الله تعالى في كتاب الكريم: ((فبعزتک لأغوينهم أجمعين)) [سورة ص]

وقال الله تعالى سورة (النساء): ((وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ))

وقال الله تعالى سورة (الإسراء): ((قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا)) (٦٢)

بەڵێ چەند ئایەتێکی تریش هەن کەوا وەعدی داوە تاپێی بکرێت بەنی ئادەم گومڕا بکات سەریان لێ بشێوێنێت ڕێگای جەهەنمیان بۆ بڕازێنێتەوە وایان لێبکات وابزانن کەوا هیدایەت دراون بەڵام لە ناوەڕۆکدا لەگومڕایەکی قوڵدا دەژین. بۆیە لەبارەی ئەم (طاغوتە) الله تعالى لەچەندان ئایەت ئاگاداری کردوین کەوا بەرائەتی لێبکەین لێی دووربکەوینەوە وەک، قال الله تعالى: ((ولاتتبعوا خطوات الشيطان إنه لكم عدو مبين))

بەهیچ شێوەک نابێت شوێن هەنگاوەکانی بکەوین چونکە سەرەتای ڕێگای دۆزەخە، وقال الله تعالى: ((إن الشيطان لكم عدو فاتخذوه عدوا))

لێرەش خوای تعالی پێمان دەفەرمێت دووژمنی ئاشکرامان ئەوە بیناسن و دەبێت بەهەموو شێوەیەک دژایەتی بکەین. یان قال الله تعالى: ((ألم أعهد إليكم يابني آدم أن لاتعبدوا الشيطان))

کەواتە ئەم ملعون (نەفرین)کراوە ئامانجی گومراکردنە کە لەحقیقەتدا زۆرینەی زۆری گومڕاکردووە سەری لێشیواندووون باطلی لەلا جوان کردوون.

دووەم: (ئەشخاص) واتە کەسەکانن

ئەم جۆرەیان ئەم سەرکردانەن کەوا سنوریان بەزاندووە و ڕێگریشن بەهەموو شێوەیەک لە بەندایەتی (الله) تعالى وەک لە نموونەی (فیرعون)دا کاتێک بە گەلی (میسر) دەڵێت، قال الله تعالى في كتاب العزيز: ((ونادى فرعون في قومه قال يقوم أليس لي ملك مصر وهذه الأنهر تجري من تحتي أفلا تبصرون)) [الزخزف]

دەستەڵاتی خۆی عەرزی گەلەکەی کرد وای دەرەخست خاوەنی هەموو شتێکە بەوەی کە سەرۆکی ووڵاتە وڵات بەدەست ئەوە بەمەش کیبر دەنوێنن سنور دەبەزێنن، یان قال تعالى (القصص): ((وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي))

سەیری بکەن وای خستۆتە بەرچاوی گەلەکەی تەنیا ئەو خودایە بەسەر سوورِمانەوە دەڵێت نەمزانیوە جگە لە من خودایەکی تر هەبێت؟

یان چی بەگەلەکەی دەووت، قال الله تعالی: ((ما أريكم إلا ما أرى وما أهديكم إلى سبيل الرشـاد))

سەیری سنور بەزاندنی گەیشتە لووتکە!!

بۆچی نموونەم بە (فیرعون) هێناوە چونکە لە قورئان زۆر باسکراوە و پەندێکی زۆر گەورەشە. کەواتە ئەوانەی ڕێگرن لە جێبەجێکردنی حوکمی ئیسلام و ڕێگای هیدایەت و ڕازین بەکۆیلەکردن و بەندایەتی کردنی خەڵک بۆیان ئەوانە سنوور بەزێنن (طاغوتن) دەبێت لێیان دووربکەوینەوە.

بەشی یانزەیەم

لەم بەشەشدا درێژەی باسی سنوربەزێنەکان (طاغوەتەکانە)، بەڵام ئەمجارە باسی دارو دەستەکانیان لەگەڵ ملکەچبوونی خەڵکیش بۆیان یان چی شتێك پێویستە لەسەرمان وەک موسڵمان و شوێنکەوتەی ئیسلام بیکەن بەرامبەریان؟

<u>هۆکاری بوون بە (طاغوت):</u>

یەکەم هۆکار یان رێگای سنوربەزاندن لەلایەن زاڵمان بوونی کۆیلە و خەڵکێکی ملکەچی زۆرە بۆ هەموو شتێک واتە دەستەڵاتی زۆر وا دەکات (کیبر) بنوێنێت. ئنجا لەگەڵ (سمع) و (طاعە)ی زۆری دەوروبەر و سەربازەکانی، دەگەڕێینەوە نموونەی (فیرعون). قال الله تعالى سورة (القصص): ((إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَائِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ)) (٤)

هەریەك لە موفەسرین (امام طبری) و (إبن كثير) (علا فى الأرض) دەڵێن جبار و زۆردار و ستەمکار و هەروەها ((وجعل اهلها شيعا)) واتە مەبەست بنی ئیسراِئیلە دەیکردە دوو تاقم، چۆن؟

{يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ} واتە کوڕەکانی سەردەبڕی، بۆچی؟ لەبەر ترسی ئەوەی لە نەوەکانیان کەسانێک دروست بن ببنە رێگیر و تۆڵەی لێبکەنەوە، هەروەها {وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ} ئافرەت و کچەکانیشیان دەکردە خزمەتکار سەیری ئەم زاڵمە کە لە ئێستاشدا نمونەیان گەلێک زۆرە دەرهەق بە ئەهلی (ئیمان) و

(موسڵمان). کێ لەبەرامبەردا گوێڕایەڵی (فیرعون)ی دەکرد سەرەڕای زۆرداری و ستەمکاری؟

قال الله تعالى سوره (الزخرف): ((فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ)) (٥٤)

بەڵێ دەبینن گەلەکەیی گوێڕایەڵی بوون ملکەچ بوون و کویلەبوون، بۆیە ئەم گەلانە یان قەومانە لای خوایی تعالى: ((إنهم كانوا قوما فاسقين))

کەواتە ملکەچبوون بۆ سنووربەزێنەکان یان (طاغوت)ەکان نیشانەی فسق و فجورە، نیشانەی نەویستنی حوکمی (الله)یە.

هۆکاری دووەم سەربازی سنوربەزێنەکان (جنود الطاغوت)

ئایا (فیرعون) بەتەنها دەیتوانی ئەم هەموو ستەمە بکات یان ئەم هەموو منداڵەسەربڕێت یان ئەم هەموو خەڵکە بگرێت. نەخێر، هەرگیز نەی دەتوانی بەڵکو (فیرعون) تەنها فەرمانی دەکرد سەربازەکانی جێبەجیان دەکرد. لە شەرع واتە دین حوکمی هەردووکیان یەکە و لەیەك جێگان کە (دۆزەخە) بە بەڵگەی ئەم ئایەتە، قال الله (غافر): ((وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ)) (٤٦)

واتە لەڕۆژی قیامەت (فیرعون) و (آل) دارودەستەکەی پێکەوە دەخرێنە یەک جێگا و یەک سزای بە ئێش و ئازار.

- آل فرعون کێن؟

((إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ)) [القصص: ٨]

(فیرعون) خۆی ئنجا (هامان) کە وەزیر واتە ڕاوێژکار و تکبیرکاری (فیرعون) بوو جێبەجێکاری سەرەکی پلانەکانی (فیرعون) و فەرمانەکانی بوو، چۆن؟

لەم ئایەتە جوانتر ڕووندەبێتەوە، وقال الله تعالى سورة (غافر): ((وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَّعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ)) (٣٦)

لێرەدا دەبینین (فیرعون) دەڵێت وەزیر ، وەزیر واتە (هامان) ئەویش هیچی پێ ناکرێت بێ جنود. کەواتە هەرسێکیان تەواوکەری یەکن (فرعون) و (هامان) و (جنود). بۆیە هیچ عوزرێك بۆ سەربازیکردنی سنوربەزێنەکان واتە (طاغوتە)کان نییە، چونکە هەمان حوکمە. کەواتە چی شتێك لەسەر ئەهلی (ئیسلام) و (ئیمان) پێویستە؟

نابێت بەهیچ شێوەك ملکەچی (فرعون) و (هامان) بکرێت واتە سنوربەزێن، سنوری کێ سنوری (الله) تعالى کە ڕێگرە لە حوکمی (الله) و ڕێگرە لە موسڵمانان و دژایەتیکردنیەتی بەهەموو ئەسبابە و ڕێگا خفی و علەنیەکان، واتە ڕێگای ئاشکرا و نهێنیش. بۆچی (مووسا) و (هارون) علیهما السلام نەچوونە ژێر باری حوکمی (فیرعون).

بۆچی بەنی ئیسرائیلی ئەو کاتە کە چەوساوە بوون کە موسڵمان بوون سەرەڕایی ئەم هەموو کوشت و بڕینەی (فیرعون) کەچی نەچوونە ژێر بار وحوکمی (فیرعون)، بەڵکو کەوتنە شوێن (موسا) و (هارون) علیهما السلام.

قۆناغی سێیەم _بەشی دوانزەیەم_: هۆکاری چونە دۆزەخ

لەم بەشەدا قۆناغێکی تری عقیدە و ئیمان باسدەکەین کەوا دوای عیبادات واتە پەرستن (لا إله الا الله) ڕاستەوخۆ فرمان پێکراوە کەوا دەبێت فەرمانەکەش جێبەجێ بکەین گەرنا هەرچی کردەوە هەیە پووچەڵ دەبێتەوە و بەبا دەچێت، ئەویش (الشرک) هاوبەش بڕیاردان.

دەچینە خزمەت قورئان بزانین چۆن بۆمان باس دەکات.لەسەرەتادا دەبێت بزانین پەیامی هەموو پێغەمبەران علیهم السلام دوای (توحید) و دوای عیبادات الله تعالی ئەمە بووە. قال الله تعالی سوره (الأعراف): ((قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ))

واتە دوای داواکردنی عیبادەت بۆ خوای تعالی پێشیان ڕاگەیاندوون کەوا هیچ خودایەکی تر نییە واتە هاوبەشی نییە و نابێت بۆیە دورکەونەوە لە (الشرک).

پەیامی ئیسلام: ((قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا))

بەڵێ، واتە (الله) تعالی بە رسول الله صل الله علیه وسلم دەفەرمێت بڵێ بەوان بە موشرکین و کوفار و خەڵك، بڵێ دوای عیبادات و تەئکیدکردنەوەی (توحید) و یەکخواپەرستی و وشەی (لا إله الا الله) واتە (أنما إلهكم إله واحد) دووپاتکردنەوەی (توحیدە) و بەریئە لە هەموو شرکێک، (لا إله الا الله) تەواو. دواتر دوای بانگەوازکردن و ئاگادارکردیان پێیان دەفەرمووێت هەریەک لە ئێوە

ئارەزوو و ئاواتی گەیشتنە بەدیداری (الله) باکردەوەی چاک بکا و هەروەها ((وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا...)) بەهیچ شێوەک هاوبەشی بۆ پەیدا نەکات لە پەرستن.

قال الله تعالى سوره (النساء): (﴿ وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا...))

لێرەوە دوای قۆناغی یەکەم پەرستن ڕاستەوخۆ فەرمانکراوە بەوەی هەرگیز هیچ هاوبەشێکی بۆبڕیارنەدەین و قال الله تعالى سوره (النور): ((وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ۚ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ)) (٥٥)

بەکورتی ئەوانەی (الله) تعالى دەیانکات بە جێنشینی زەوی، ئەوانەی کەوا دەیپەرستن و بەهیچ شێوەیەک هاوبەش (شرکی) بۆیەیدا ناکەن ((يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا))

هەروەها لە فەرموودە (صحيحه)کاندا دیسانەوە لەدوای عیبادات دەبێت شرك پەیدانەکرێت، وەك لە صحيح (مسلم) كتاب (إمان): لە ئەبی (ئەیوبەوە) الله لێی ڕازی بێت پیاوێک هاتە لای پێغەمبەر صل الله عليه وسلم وتی کارێکم پێ بڵێ یان شتێکم پێ بڵێ نزیکم بکاتەوە لە بەهەشت و دوریشم بکاتەوە لەجەهنەم فەرمووی: (تعبدوا الله ولاتشركوا به شيئا). دواتر نوێژ بکەیت و زەکات بدەیت و پەیوەندی خزمایەتی جێبەجێ بکەیت.

دیسانەوە لە صحیح (مسلم) کتاب (إمان)، لە (ئەبی هرێرە)وە الله لێی ڕازی بێت. پیاوێک هاتە لای رسول الله صل الله علیه وسلم پێی فەرموویت کارێکم پێ بڵێ گەر بیکەم بچمە بەهەشتەوە فەرمووی: (تعبدوا الله ولاتشرکوا به شیئا)، بەڵێ دوای عیبادات ڕاستەوخۆ داوامان لێکراوە شرک واتە هاوبەش پەیدانەکەین.

یان لە صحیحین (بخاری) و (مسلم)دا هاتووە کاتێک (معاذ بن جبل) رضی الله عنه لەدوای وولاغەکەیی سوار دەبێت و سێ جارپێی دەفەرموێت: ئەی (معاذ بن جبل) دەزانیت چی شتێک مافی خوای تعالی یە بەسەر بەندەکانیەوە ئەویش دەفەرموێت الله و رسولەکەی زاناترن دەفەرموویت((حق الله علی العبد یان عیباد ان تعبدوا ولاتشرکوا به شیئا))

واتە بیپەرستێت و هەرگیز هاوبەشی بۆ بڕیار نەدات.

لەدەرسەکانی داهاتوو پشتیوان بە (الله) ڕوونی دەکەینەوە (شرك) چییە و چۆنە و چی تاوانێکە لەڕێگەی تفسیری قورئان بەقورئان من دەمەوێت قۆناغ بە قۆناغ بەووردی شتەکان ڕوون بکەمەوە.

بەشی سیانزەیەم

لەم بەشەدا درێژە بە گەورەترین تاوان یان {أكبر الكبائر} دەدەین پشتیوان بە (اللە) کە (شرکە) واتە هاوبەش دانان. لێرە بەکورتی لەسەر شرک بەتێکەڵی هەندێک باسی دەکەم تەنیا وەک بیرهێنانەوە. لەڕێگەی هاوبەش دانان ئەم کەسە پێیوایە جگە لە (اللە) خودایەکی تر هەیە. جا بە هەموو جورەکانیەوە و شرك. لە (ربوبیەت) هەیە و لە (ئولوهیەت) هەیە و لە (ئەسماء والصفات) هەیە. (شرک) دووجۆرە، یەکێکیان گەورە واتە شرک الأكبر. ئەمە خاوەنەکەی هەرگیز لێخۆشبوونی بۆ نییە و لە جەهنەمدا دەمێنێتەوە (خالدا_مخلدا) هەتا هەتایی. وەک هاوارکردن جگە لە خوای تعالى "فلان هاوارم بۆ تۆ هێناوە" یان "فلان نەخۆشم چاکم بکەوە" یان "سەربڕین جگە لە (اللە) وەك سەربڕینی مەڕو شتی وا لەسەر قەبرەکان یان لەسەر فلان پەرستگای دروستکراوە جا بەهەر مەبەستێک بێت"!!

یان پێتوابێت جگە لە (اللە) کەسێکی تر ڕزقی بەدەستە ئەم ترسە وات لێبکات کە گەر پارەکە یان کارەکەت حەرام بێت بڵێیت گەر نەیکەم ڕزقم دەبڕێت ڕزقم لێرەدایە یان بەمەبەستی خۆپاراستن لە هەرشتێک بێت وەک دانانی (چاوەزار) یان (ناڵی گوێدرێژ) لە ماڵ یان لەسەر کارەکەت و پێتوابێت دەتپارێزێت یان پەرستنی (دار) یان (بەرد) یان (ڕۆژ) یان (مانگ) یان (ئەستێرە) یان هەواو نەفسیان دەپەرستن.

جا بۆیە لە (صحیحین)دا هاتووە. (من كان يعبدوا شيئا فليتبع ومنهم من يعبد الشمس ومنهم من يعبد القمر ومنهم من يعبد الطواغيت). سەیربکەن پەرستنی تاغوت واتە گوێڕایەڵی کردنیان جێبەجێکردنی فەرمانیان بە گەورە دانانیان. ئەمەی نێو کەوانە کەچەندەها جۆری تری هەیە فەرمان پێکراوە دوای عیبادات بەهیچ شێوەك نەیکەین (وأعبدوا الله ولاتشركوا بەشيئا). کەواتە بۆیە (اللە) تعالى لە قورئان دەفەرمووێت، قال الله تعالى (لقمان): ((إن الشرک لظلم عظيم))

گەورەترین ستەم بەندە بیکات (شرک) هاوبەش بڕیادانە. لەفەرموودەی صحيحی (مسلم)دا هاتووە رسول الله صل الله عليه وسلم (سێ جار) بە هاوەڵەکانی دەفەرمووێت: (ألا أنبئكم بأكبر الكبائر الإشراك بالله الشرك).

واتە پێتان بڵێم گەورەترین تاوان چییە هاوبەش بڕیاردان بۆ خوای تعالى یە.

بۆیە لە قورئاندا لەبارەی ئەوانەی پارێزراون لەقیامەت دەفەرمووێت، قال الله تعالى في كتاب الكريم: ((الذين آمنوا ولم يلبسوا إمانهم بظلم أولئک لهم الأمن وهم مهتدون)).

لەصحيح (مسلم)دا هاتووە لە کتاب (التفسير) لەکاتی دابەزینی ئەم ئایەتە (شد على أصحاب رسول الله) واتە زۆر سەخت بوو لایان، دڵگران بوون هەموو ووتیان جا کێ لە ئێمە ستەمی نەکردووە؟

رسول الله صل الله عليه وسلم پێی فەرموون بەمشێوە نییە کە تێی گەیشتوون بەڵکو ئەم ئایەتەی بەسەر خوێندن، قال الله تعالى (لقمان): ((إن الشرك لظلم عظيم))

بۆچی گەورەترین تاوانە؟ قال الله تعالى (البقره): ((وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ)) یان قال الله: ((بَلْ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْم فَمَنْ يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّه وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ))

شوێن کەوتنی هەواو نفس واتە عیبادەت، یان قال الله تعالى: ((وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ)) (١٠٠)

(جن) ئەکەنە شریك پەرستنی (جن) یان کوڕی کچی بۆی بڕیاردەدەن یان قال الله تعالى (البقره): ((وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ))

دەڵێن (الله) کوڕی هەیە پاک و بێگەردی شایستەی (الله)یە. دەیان نمونەی تر لەقورئان باسکراوە وەك یهود دەڵێن (عزێر) کوڕی خوایە یان گاور دەڵێن (عیسی) علیه السلام کوڕی خوایە پاک و بێگەردی بۆ (الله) لەم درۆیانە. کەواتە أكبر الكبائر، چونکە ((إن الشرك لظلم عظيم)). ئەم تاوانە گەورەیە زۆر وردە گەر وریا نەبین تێ دەکەوین. دواتر باسی سزاو هەڕەشەکانی (الله) تعالى بۆ هاوبەش بڕیاردەران باسدەکەین بەتەسەلسول.

بەشی چواردەیەم

لەم بەشەدا ئەم سزایە باسدەکەین بۆ کەسی موشریک کە دانراوە لەڕێگەی تەفسیری قورئان بەقورئان.

لەبەشەکانی پێشوو باسی گەورەیی ئەم تاوانەمان کرد {أكبر الكبائر}. (الله) تعالی لەم بارەوە دەفەرموێت، قال الله تعالى في كتاب الكريم: ((وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ)) [الزمر]

واتە (الله) تعالی هەڕەشەی توند لەخودی رسول الله صل الله علیه وسلم دەکات بەوەی کەوا هەم بۆ پێغەمبەر وگەلانی پێش تۆ و هەروەها بۆ تۆش گەر بێتو (شرک) هاوبەش بڕیاربدەن و پەیدابکەن ئەوا هەرچی کردەوە و چاکەتان هەیە هەمووی پووچەڵ دەبێتەوە و بەبا دەچێت. ئەم هەڕەشە بۆ پێغەمبەران ئاوابێت ئەی ئێمە چی؟

قال الله تعالى (سورە النساء): ((إِنَّ اللَّهَ لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا)) [النساء:٤٨]

ئەم ئایەتە دووجارلە هەمان سوورەت دووبارە بووەتەوە لەبەر گەورەیی تاوانە بەڵام لەدووەم دەفەرمووێت: ((فقد ضل ضلال البعيدا))

کەواتە لەهەموو تاوانێک خۆش دەبێت جگە لە هاوبەش پەیداکردن. واتە لە زینا و مشروب و دزی خۆش دەبێت ئەمانە خاوەنەکەی لە دین ناکەتە دەر

بەڵام گوناهباری دەكات، بۆیە (اللە) سزاكەی بەپێی تاوانە دەدات. هەرچی (شرك) هەرگیز لێخۆشبونی نییە و دیسانەوە لە قورئان پێمان دەفەرمووێت، قال اللە تعالی (المائدہ): ((إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ)) (٧٢)

واتە بەهەشت بەهەموو شێوەك لەكەسی (موشریك) حەرام كراوە، لە جەهەنەمدا دەبێت (خالدين فيها).

قەبر بپەرستی یان شخس بپەرستی یان طاغوت بپەرستی گرنگ جگە لە حوكمی (اللە)ت بووێت و پێی ڕازیبیت. لەم فەرمووده صحيحانە ئیمامی (مسلم) لە كتاب (الإمان): (من مات يشرك بالله شيئا دخل النار)

هەریەك بمرێت و (شرك) هاوبەش پەیدا بكات بۆ (اللە) دەچێتە ئاگر .

یان (مسلم) كتاب (الإمان):

«٢٨٠» وَحَدَّثَنِي أَبُو أَيُّوبَ الْغَيْلاَنِيُّ سُلَيْمَانُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ وَحَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ قَالاَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرٍو حَدَّثَنَا قُرَّةُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لاَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَقِيَهُ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارِ)). قَالَ أَبُو أَيُّوبَ قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ.

واتە هەریەك بگەڕێتەوە لای (اللە)و هاوبەشی پەیدا نەكردبێت دەچێتە بەهەشتەوە گەرنا دەچێتە جەهەنەمەوە.

ئایەت و فەرمووده لەسەر سزای موشریک زۆره، جا بۆیه پێویسته خۆمان بپارێزین لەم تاوانە. وازلە هاوارکردن بێنن لغیر الله تعالی. "یارسول الله هاوار" (شرکه) و دەتکاتە (موشریک) یان "خدری زندە هاوار" (شرکه) و دەبیتە (موشریک) یان "حەزرەتی شێخ هاوار" (شرکه) و دەبیتە موشریک.

بەشی پانزەیەم: دەرئەنجامی عقیدە و ئیمان

لەهەر بابەتێك كاتێك سەرەتايەكی هەبێت دەبێت كۆتایی هەبێت واتە خاڵێك بۆ تێگەیشتن.

لەم زنجیرە زۆر گرنگەدا كە عقیدە و ئیمانە باسی (سێ) قۆناغ یان (سێ) بناغەی زۆر گرنگی ئیماندارمان كرد كەوا پەیوەستە بە بناغەی مرۆڤی ئیماندار و پێویستە لەسەر تاك بەتاكمان زۆر ووردبین لە جێبەجێكردنی ئەم بناغانە گەرنا (سەد) ساڵ نوێژ و ڕۆژ هیچ سودێكمان پێ ناگەیەنێت. وەک لە یەكەم خاڵدا ووتنی (لا إله إلا الله)یە قولن و عملن و بەسەرجەم مەرجەكانیەوە، بەڵام گەر من پەنا بە (الله) ڕۆژانە هەزار جار بڵێم (لا إله إلا الله) لەو لاشەوە شوێن بەرنامەیەكی غیری ئیسلام بكەوم و خۆم بێ بەریێ نەكردبێت لە هەموو سنوور بەزێنێک واتە (طاغوتێك) بەهەموو جۆرەكانیەوە. جا چی كەسێك بێت یان جن بێت یان جگە لەحوكمی (الله) بێت. ئەوا هەرگیز ئەم (لا إله إلا الله)یە سودم پێ ناگەیەنێت، چونكە قولن واتە بەقسە وا دەڵێم بەڵام عمل واتە كردەوەم پێچەوانەیەتی. وەک الله تعالی لە سورەتی (آل عمران) دەفەرموێت: ((قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ)) (٨٤)

لەم ئایەتەدا خوای خاوەن عەرش فەرمان بە رسولەكەی دەكات بڵێت (لا إله إلا الله) بڵێ ئیمانم هێناوە بە (الله) و سەرجەم پەیامبەرانی پێشووتر، ئەمەیە

عقیدە. (الإمان بالله وحده) هەروەها لەئایەتی دواتردا واتە لەهەمان سورەت دوای فەرمانکردن بە (لا اله الا الله) ڕاستەوخۆ هەڕەشەی ئەوەدەکات.

قال الله تعالى (آل عمران): ((وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَالْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ)) (٨٥)

بەڵێ ڕاستەوخۆ پێمان دەفەرمووێت هەریەك جگە لەبەرنامەکەی (الله) قبوڵ بێت واتە ڕازی بێت بە حوکمێك جگە لەحوکمی (الله) وەك دیمۆکراسی، سەرمایداری، علمانی یان شەرعێك جگە لە شەرعی (الله) تعالى بێت واتە یاسای (طواغیت)بێت وەك (فیرعون) کە دەیووت: ((ما أریکم إلا ماأری وما أهدیکم إلا سبیل الرشاد))

سەیربکەن خۆی کردووەتە ڕێگای ڕاست و تەواو جگە لە ئەو هەموو پوچە بەقسەی خۆی. بۆیە ئەمەیە پۆچەڵبوونەوەی نامەی کردەوەکان هەموو یان گەر سەد ساڵ بڵێم (لا إله إلا الله) بەڵام (شرك)ی بۆ پەیدا بکەم واتە بڕوام بە (الله) هەیە بەڵام پێتوابێت خوایەکی تر هەیە یان داوای ڕزق و ڕۆزی جگە لە (الله) بکەیت یان هانا و هاوار جگە لە (الله) بەریت. چۆن؟

(الله) بۆمان ڕوونبکاتەوە لەم بارەوە، قال الله تعالى سورة (یونس): ((وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِندَ اللَّهِ))

دەبینیت پێیانوایە ئەمانە دەبنە شەفاعەت کاریان واتە ئەم موشریکانە کاتێك قەبرێك دەپەرستن یان بتێك یان دارێك، پێیانوایە دەبێتە شەفاعەتکار لای کێ؟

دەڵێن عند الله کەواتە دەزانن (الله) هەیە بەڵام هاوبەشی بۆ بڕیاردەدەن. بۆیە چاک بزانن (أبو الحکم) واتە (ئەبوجهل) فیرعونی ئەم ئوممەتە مەشهورە بەڵام بڕوای بە (الله) هەبووە ڕۆژووی دەگرت، حەجی دەکرد خزمەتی حاجیانی دەکرد ئەمە حقە و تەواوە، بەڵام بڕوای بە (هوبەل) و (لات) و (منات) و (عزاو) ئەم شتانە هەبوو. دەبینین لە جەنگی (ئووحود) (ئەباجهل) دەست بەرزدەکاتەوەو داوا لەخوا دەکات. کێمان حقین سەرمان بخە؟! ئەمە نیشانەی پرسیارە، دەبینین (الله) جل وعز ئەم ڕاستییەمان لە قورئان بۆ دووپات دەکاتەوە قال الله تعالی (العنکبوت): ((وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ)) (٦١)

ئەوان بڕوایان بەوە هەبووە (الله) ئاسمان و زەوی دروست کردوە و بڕوایان بەوەش هەبووە خۆر و مانگ تەنیا لەلایەن (الله) تعالی و مسخر کراوە.

لەکۆتاییدا هەریەك لەم بناغانەمان تەواو نەبێت. قال الله تعالی: ((وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنثُورًا)) (٢٣)

واتە هەرچی کردەوەی چاکە لە ڕۆژی قیامەت وەك تۆزی بابردووی لێدێت هیچی وەرناگیرێت. پوچەڵ دەبێتەوە. بۆیە قال رسول الله صل الله علیه وسلم، ئەم فەرموودانە لە صحیحێن واتە (بخاری) و (مسلم): ((من مات لایشرك بالله شیئا دخل الجنه))

وقال: (من مات وهو یعلم إن لا اله الا الله دخل الجنه. قولن وعملا)؟

وقال: (إن حرم النار من قال لا اله الا الله يبتغى بها وجه الله)؟

وقال: (من لقى الله يشرك بالله شيئا دخل النار)؟

وقال: (أتانى جبريل عليه سلام، يبشرنى أنه من مات من أمتك لايشرك بالله شيئا دخل الجنه،قال أذرضى الله عنه قلت ، وان ذنى وان سرق قال وان زنى وان سرق).

والحمد لله رب العالمين..